

Kestävän kehityksen asiantuntijapaneelin kommentit Kiertotalous-ohjelman valmistelun teemoihin, sekä niihin liittyviin tavoitteisiin ja toimenpide-ehdotuksiin 06.11.2020

Kiertotalous-ohjelman valmistelun teemojen ja linjausten kommentointi

Alla olevassa tekstissä alaotsikot viittaavat Kiertotalousohjelman valmistelun otsikoihin ja Kommentit ovat Kestävän kehityksen asiantuntijapaneelin kommentteja ohjelman valmisteluversion eri kohtiin. Paneeli arvostaa monisidosryhmäpohjaista yhteistyötä, jolla ohjelmaa rakennetaan sekä ohjelman sisältöä. Alla esitettävillä kommentteilla toivomme arvokasta ehdotusta voitavan vielä parantaa.

Kiertotalouden määritelmä

Kommentti 1: Raportissa esiintyvä kiertotalouden määritelmä jättää huomiotta kiertotalouden ensisijaisen tavoitteen: luonnonvarojen käytön vähentämisen. Se edellyttää kestävästä luonnonvarojen käyttöä, luontopääoman turvaamista ja vahvistamista.

Raportti antaa ymmärtää, että kestävä luonnonvarojen käyttö toteutuisi, kunhan tuotteet ja materiaalit pidetään käytössä pitkään ja hyödynnetään sivuvirrat (s. 1 ”Kestävä luonnonvarojen käyttö varmistetaan pitämällä tuotteet ja materiaalit käytössä mahdollisimman pitkään sekä hyödyntämällä sivuvirrat”). Kestävä luonnonvarojen käyttö tulisi asettaa ensisijaiseksi tavoitteeksi ja kiertotalous tulisi tunnistaa yhtenä välineenä tavoitteen saavuttamiseen. On varovaisuusperiaatteen vastaista olettaa, että kiertotalous automaattisesti johtaa luonnonvarojen kestävään käyttöön.

Ellen McArthur Foundation klassisessa kiertotalouden määritelmässä tuodaan kiertämisen lisäksi vahvasti esille regeneratiivisuus eli luontopääoman vahvistaminen (EMF 2012). Näin on juuri siksi, että tutkimustieto laajasti vahvistaa, että pelkkä ”kierto” ei riitä vaan tarvitsee rinnalleen luonnonympäristön monimuotoisuuden vahvistamista.

Kommentti 2: Kiertotalous tulisi eksplisiittisesti ja systemaattisemmin kytkeä kestävyysmurrokseen. Ehdotuksessa on lukuisia viittauksia kestävään kehitykseen, mutta systeeminen näkökulma kiertotalouden kytkeytyminen laajempaan kestävään kehityksen keskusteluun puuttuu. Monin paikoin tekstissä ilmaistaan tavoitteeksi hiilineutraalisuus, jonka saavuttamisen keinona kiertotalous ilmaistaan. Jää epäselväksi, miten kiertotalous vastaa muihin 17 kestävyystavoitteeseen, ja mitkä ovat mahdolliset yhteishyödyt tai ristiriidat eri tavoitteiden kanssa. Globaalissa kestävään kehityksen raportissa (GSDR) on tunnistettu, että kestävyysmurros voidaan toteuttaa muuttamalla samanaikaisesti kuutta järjestelmää:

- Kestävä ja oikeudenmukainen talous
- Kansalaisten hyvinvointi ja toimintamahdollisuudet
- Kestävät ruokajärjestelmät ja terveelliset ruokatottumukset
- Kestävän energian saanti kaikille

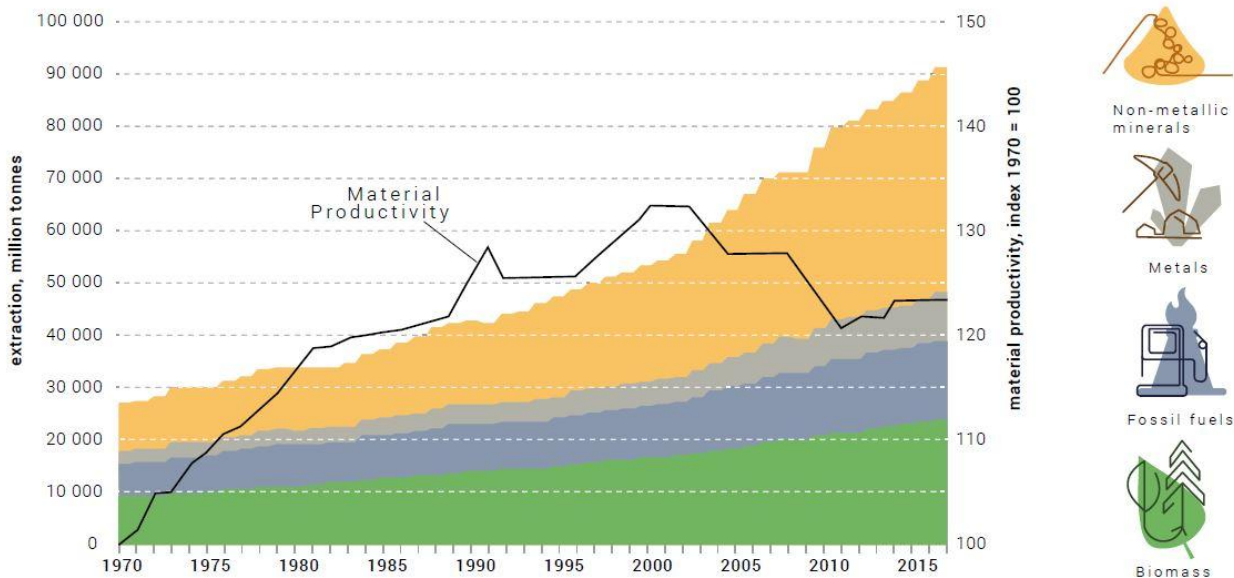

- Kaupunkien ja kaupunkiseutujen kestävyys
- Globaalien luonnonjärjestelmien turvaaminen

Kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG) sijaan tai rinnalla voisi tarkastelussa käyttää näitä laajempia järjestelmätason murroksia, jotka mahdollistavat kokonaisvaltaisemman tavoitteiden ja keinojen tarkastelun.

Tavoitteita teemaryhmistä/Irtikytkeä: Luonnonvarojen kulutus on irtikytetty taloudellisesta hyvinvoinnista.

Kommentti 3: Pysyvä irtikytkeä talouden kasvun ja luonnonvarojen käytön välillä riittävän laajassa mittakaavassa ja riittävän nopeasti on nykyisen tutkimustiedon mukaan mahdoton tavoite. Sitä on tavoiteltu yli 20 vuotta eikä sitä olla saavutettu vaan päinvastoin luonnonvarojen käyttö kasvaa jatkuvasti (Kuvio 1). Sen sijaan luonnonvarojen kulutus voidaan irtikytkeä hyvinvoinnin ylläpitämisestä ja hyvinvoinnin kasvustakin. Kehittyneessä yhteiskunnassa kuten Suomi ylläpidettävä tai lisääntyvä hyvinvointi saavutetaan taloudellisen eriarvoisuuden vähentämisellä. Tämä edellyttää erityisesti verotuksen painopisteen siirtoa takaisin vahvaan progressioon, erityisesti pääomatulojen verotukseen.

Kuvio 1. UNEP IRP Global Resources Outlook 2019: Implications for Business Leaders.

<http://globalbusinesscoalition.org/global-governance-news/unep-irp-global-resources-outlook-2019-natural-resources-for-the-future-we-want>.

Kiertotalouden taloudelliset kannusteet / Rahoitus

Kommentti 4: Taloudellisten kannusteiden osio on ansiokas. Siinä tunnistetaan myös uusien kiertotalouden teknologioiden, tuote-palveluiden ja liiketoimintamallien ”kuolemanlaakso” eli hidas markkinoille tulo. Olisi kuitenkin eksplisiittisesti tunnistettava, että julkisen sektorin taloudellista panostusta tulisi vahvemmin ohjata kiertotalouden innovaatioiden kaupallistumiseen kotimarkkinoilla, jotta saadaan vientiä varten tarvittavia referenssejä. Eli ei panoksia vain Suomelle tyypillisesti teknologioiden kehittämiseen vaan myös niiden kaupallistumiseen ”fiksun sääntelyn” keinoin eli taloudelliset ohjaukeinot helpottamaan uusien teknologioiden ja liiketoimintamallien skaalautumista.

Kiertotalouden markkinat

Kommentti 5: Raportissa todetaan, että 40 % globaaleista päästövähennyksistä tulee saada aikaan materiaalien käytön kuten teräksen, sementin, muovin ja alumiinin käytön tehostamisessa sekä tuotteiden käyttöä pidentämisestä. Samalla kuitenkin tunnistetaan raportin toisessa osassa, että Suomessa suurin jätefraktio on kaivosjäte (75%). Kaivosjätettä koskeva toiminnan tarve kuitataan ehdotuksella innovaatio-ohjelman käynnistämisestä. Onko se riittävä ehdotus ottaen huomioon ko. jätefraktion massiivisen määrän? Miksi kaivosjätettä ja sen kiertoa ei nosteta vahvemmin esiin kiertotalouden keinovalikoimissa ja tavoitteissa?

Osaaminen ja koulutus

Asenteet ja arvot

Kommentti 6: Ehdotuksessa ansiokkaasti tunnistetaan kiertotalouteen liittyvä osaamisen kehittämistarve sekä asenteiden ja arvojen merkitys. Näitä kuitenkin käsitellään erillisinä, eikä asenteiden ja arvojen muuttumiselle ole asetettu tavoitteita tai toimenpide-ehtouksia. Osaamista käsitellään ylikorostetusti työelämän tarvitsemien taitojen näkökulmasta. Käyttämällä transformatiivisen oppimisen viitekehystä nämä osa-alueet olisi mahdollista yhdistää. Ihmiset yhteiskunnan kaikilla sektoreilla tarvitsevat oppimista sopeutumisessa kiertotalousyhteiskuntaan. Kansalaisten muuttuvat toimintamahdollisuudet tulisi nähdä ensisijaisina kiertotalouteen liittyvää oppimista ja koulutusta kehitettäessä. Kiertotalouden jokapäiväistyminen edellyttää, että kaikki – niin kansalaiset kuin päätöksentekijät - osaavat soveltaa kiertotaloustietoja ja -taitoja, määritellä hyvinvointia uudelleen ja ratkoa riittävyyden kysymyksiä.

Lopuksi

Ohjelmaluonnoksen aihealueissa on kiertotalousmuutoksen kannalta keskeisen tärkeitä aihekokonaisuuksia ja toisaalta vähemmän keskeisiä aihepiirejä eli ”tuki-” ja ”osa-alueita”. Alla olevassa taulukossa jaottelemme alueet näihin. Näkemyksemme mukaan ohjelmaluonnoksessa on kolme hiilineutraalin kiertotalousmuutoksen kannalta keskeistä ydinaluetta: Kiertotalouden taloudelliset tavoitteet, Lineaarille taloudelle rakentuvasta lainsäädännöstä kiertotaloutta tukevaan lainsäädäntöön JA Kiertotalouden markkinat. Nämä ovat niin sanottuja systeemimuutoksen vivutuspisteitä. Jos näille alueille kohdistetaan kunnollisia tavoitteita ja niiden mukaisia toimenpiteitä, muutos on merkittävää ja nopeaa. Arvioimme mukaan kaikilla näillä alueilla tavoitteet ovat ok, mutta toimenpiteet riittämättömiä muutoksen aikaan saamiseen. Tämän tyyppinen jäsenitys vahvistaisi ohjelmaa, koska nyt se näyttäytyy monien aihealueiden jossain määrin

sekavana kokonaisuutena, josta prioriteetteja on vaikea tunnistaa. Systemistä vipuvaikutuksen näkökulma pohtimalla priorisointeja on helpompi nostaa esiin.

Ohjelman alue	Arvio tavoitteesta	Toimenpiteiden riittävyys
Digitalisaatio (tukialue)	Ok	Ok
Osaaminen (tukialue)	Ok	Riittävä työelämätaitojen osalta
Kiertotalouden taloudelliset tavoitteet (ydinalue)	Ok	Riittämättömät tavoitteen saavuttamiseen
Lineaarille taloudelle rakentuvasta lainsäädännöstä kiertotaloutta tukevaan lainsäädäntöön (ydinalue)	Ok	Riittämättömät tavoitteen saavuttamiseen
Kiertotalouden markkinat (ydinalue)	Rajallisia ja epäsuoria	Epäselvät, ei kunnianhimoa (nothing happens)
Kiinteistö- ja rakennusalan kiertotalous (osa-alue)	Välttävä	
Kunnat ja alueet (osa-alue)	Hyvä	Hyvät, ei vesitettyjä
Asenne ja arvot (tukialue)	Ei ole	
Kansainvälinen edelläkävijyys: Yhteistyö & ponnahduslauta viennille (tukialue)	Ok	Hyvä

